

RECENZJA
pracy doktorskiej Pani mgr Kamili Magdaleny Kosiak na temat:
Diagnoza pedagogiczna zdolności i uzdolnień uczniów w szkołach
ponadgimnazjalnych,
napisanej pod kierunkiem
Pana Prof. dr hab. Stanisława Popka,
Lublin 2019, s. 187.

Recenzja została przygotowana na wniosek Rady Wydziału Pedagogiki i Psychologii UMCS w Lublinie z dnia 22 maja 2019 roku zgodnie z wymaganiami stawianymi tego typu ocenom na podstawie Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki.

Szkoła, praktycznie „od zawsze” interesowała osoby światłe. Na przestrzeni dziejów badacze i teoretycy analizowali różne aspekty jej pracy, by w rezultacie wskazywać na satysfakcjonujące rozwiązania z czasem wdrażane do praktyki. Również współcześnie zainteresowanie szkołą i edukacją wydaje się naturalne. Jednak nowe wymagania wobec szkolnictwa stawiają w innym świetle dotychczasową jej pracę. Ekspertki OECD uważają, iż potrzeba zmiany praktyki szkolnej wynika z czterech głównych źródeł:

- presji społecznej i ekonomicznej by poprawić (podnieść) osiągnięcia uczniów;
- zmian jakie dokonały się w środowisku pracy, życiu społecznym i rodzinnym;
- szybko rozwijających się technologii;
- potrzeby motywowania i angażowania uczniów, jako wzmacniających efektywność procesów dydaktycznych (Looney 2009, s. 4-5).

W tym miejscu, ważne wydaje się ponowne przemyślenie wielu ról – członków szkolnej organizacji, czy też wzmocnienie rozpoznawania potencjału uczniów oraz sposobu pracy z nimi. Naturalną odpowiedzią na tak przedstawione zapotrzebowania powinny być zmiany wprowadzane w system edukacji formalnej, których doświadczamy w zmianach drobnych, korygujących wybrane aspekty funkcjonowania szkoły, jak i w zmianach całościowych realizowanych wprowadzanymi reformami systemu szkolnego. Niestety w Polsce mimo intensywności wdrażanych zmian, obraz szkoły w odbiorze publicznym pozostaje negatywny i taki jest nagłaśniany w mediach.

Nagłaśnianych negatywnych obszarów pracy szkoły jest wiele, tu skupię się jedynie na tych, które bezpośrednio nawiązują do tematu pracy, jak: zjawisko uczenia pod testy określane „testomanią”, tworzenie różnego rodzaju rankingów szkół prowadzących do gettoizacji uczniów. Media ten proces wzmacniają w artykułach na temat narzędzi i zasad testowania oraz nakładu pracy rodziców i uczniów pracujących

na wysoki wynik danej szkoły (Testolatki, „Polityka” nr 19, 2011, Ucz się pod klucz, „Polityka”, 22 czerwca 2011). Eksponowany jest schematyzm myślenia i brak samodzielności intelektualnej uczniów. Szkoła porównywana jest w prasie do „fabryki lemingów” (Fabryki lemingów, „Uważam Rze”, nr 16–17, 2013), bowiem efektem edukacji są: brak inicjatyw, pomysłowości, indywidualności, czy też własnych standardów intelektualnych. Schematyzm i koncentracja na wynikach testów sprawiają, iż o szkole mówi się jak o rzeźni talentów (Szkoła, rzeźnia talentów, „Dziennik Gazeta Prawna”, 10–12 maja 2013). Media posługują się też silnie pejoratywnie nacechowanym porównaniem szkoły do więzienia – nie tylko przez „przymus” (obowiązek) szkolny, lecz bardziej za brak strategii rozwijania indywidualnych możliwości uczniów w sztucznie zorganizowanym świecie, odseparowanym od naturalnego nurtu życia (Szkoła to więzienie, „Uważam Rze”, 22 kwietnia – 5 maja 2013), preferując w efekcie jednakowe myślenie i działanie, zgodnie z podanym wzorem. Wówczas za odstępstwo od jednego słusznego rozwiązania uczeń karany jest złą oceną.

Przestrzeń publiczna staje się w tym przypadku swoistą platformą wymiany informacji, czy choćby wyrażania nastrojów społecznych, a obecność danej problematyki w debacie publicznej ukierunkowuje uwagę na ważne problemy. Bez wątplenia uczeń zdolny lub uzdolniony jest na łamach prasy przedstawiany jako problem dla szkoły i nauczycieli, często z zastosowaniem metafory „Einsteina bez szans” (Wyborcza). A to posiadanie elit intelektualnych wspieranych przez dobrze wykształconych obywateli, wykorzystujących swój potencjał (zdolności i uzdolnienia), będzie decydować o miejscu Polski w świecie.

Zwraca to uwagę na aktualność problematyki zdolności i uzdolnień, która jak podkreśla Doktorantka nie jest nowa, jednak istnieje na nią współcześnie wysokie zapotrzebowanie. Jak pisze: „Mimo szeregu publikacji na podany temat, brakuje opracowania dotyczącego jednorodnej systematyzacji pojęć oraz koncepcji. Z tej przyczyny problematyka zdolności i uzdolnień dalej pozostaje dla wielu nauczycieli tematem obcym, nie do końca rozpoznawanym. Dodatkowym problemem utrudniającym wnikliwą analizę nauczycielską, dotyczącą uczniów zdolnych jest brak dostępnych narzędzi badawczych” (s.5). W efekcie diagnozowanie uczniów przez nauczycieli jest wysoce ograniczone i jak Autorka podkreśla w kolejnym zdaniu: „nasycone szerokim marginesem błędów”, co sprawia, że po fachową pomoc do gabinetów psychologicznych trafia niewielki odsetek dzieci ze swoimi zdolnościami. Po taką pomoc kierowane są w większości przypadków osoby mające problemy rozwojowe bądź zaburzenia funkcjonalne (s.5). Ukazuje to nasz system szkolny jako wysoce niedoskonały, który jest bardziej zorientowany na wyłapywanie usterek, czy deficytów i przysłowiowe „gaszenie pożarów”, niż na tworzenie spójnych, systematycznych (trwałych) i satysfakcjonujących relacji zorientowanych na jakość i poprawę efektywności edukacji. System, który „gubi” uczniów zdolnych i uzdolnionych.

Pani mgr Kamila Kosiak odsłania w ten sposób przerażającą rzeczywistość, w której nauczyciele budują warsztat swojej pracy z uczniem na fałszywych przesłankach. „Budują zamki na piasku” nie mając nawet świadomości, iż postępują błędnie. Tkwią w świecie pozoru – tworzą nierealne, bezpodstawne plany, w które niestety wierzą. Wówczas podstawą działania stają się mity, a nie nauka. Wydaje mi

się, że nie trzeba bardziej wyrazistego wykazania jak ważny obszar wyeksponowała Pani mgr Kamila Kosiak w pracy o tytule: *Diagnoza zdolności i uzdolnień uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych*. Wykazała wysoką świadomość zaistniałych i dokonujących się przeobrażeń współczesnego świata i rezonansu jaki wywiera on na system edukacji. Tym samym praca eksponuje ważny i bardzo interesujący obszar zarówno analiz teoretycznych, jak i pracy badawczej. Takie ujęcie problematyki jest bardzo ważne dla polskiego odbiorcy. Autorka demaskuje i burzy funkcjonujące wśród nauczycieli mity, które pojawiają się tam gdzie nauka ze swoją siłą obiektywizmu nie zdążyła jeszcze zaistnieć. Buduje wnikliwy obraz skomplikowanych zjawisk, by na ich kanwie ukazać proces rozpoznawania zdolności i uzdolnień uczniów nie tylko z perspektywy pedagogicznej i psychologicznej, lecz także wykazując na relacje pomiędzy tymi procesami. Zgłębia i rozpoznaje fenomen diagnozy zdolności i uzdolnień w sytuacjach szkolnych i odsłania ich specyfikę.

W efekcie powstał kapitalny materiał pozwalający lepiej poznać i zrozumieć sposoby diagnozowania uczniowskich zdolności i uzdolnień. Jednocześnie sprawdzone zostało narzędzie: Skala Do Badania Zdolności i Uzdolnień autorstwa prof. Stanisława Popka i doktorantki, na którego podstawie został opracowany wysoce interesujący i inspirujący tekst, który warto by był przyczynił się do obowiązkowego programu opieki nad uczniami zdolnymi i uzdolnionymi. Już te, choć stosunkowo ogólne uzasadnienia pozwalają mi z pełnym przekonaniem uznać, że Pani mgr Kamila Kosiak podjęła się w prowadzonych przez siebie penetracjach badawczych bardzo istotnego, o znaczeniu praktyczno-społecznym, zagadnienia i nie ulega dla mnie wątpliwości, że praca zasługuje na uznanie.

Wejście na tak zaniedbany i zarazem trudny obszar badawczy oraz sprostanie realizowanym „krok po kroku” zadaniom, nie budzi zdziwienia ze względu dorobek i doświadczenie badawcze Pana Promotora prof. Stanisława Popka – autora wielu rozpraw stanowiących kanon lektur obowiązkowych wielu polskich uczelni. Pani mgr Kamila Kosiak korzysta wprost z tego zaplecza powołując się na dorobek naukowy mistrza, ale zaznacza również swój udział w rozwijaniu pól badawczych mistrza, choćby współtworząc z nim narzędzie badawcze (Skala Do Badania Zdolności i Uzdolnień) wykorzystane w pracy.

Tym samym z pełnym przekonaniem mogę uznać problematykę podjętą przez panią mgr Kamilę Kosik za doniosłą badawczo i wyeksponować kilka jej cech:

- adekwatność – praca dotyczy aktualnego problemu, z którym szkoły na poziomie systemu sobie nie radzą, demaskuje szkolną rzeczywistość „marginalizującą” uczniów zdolnych i poszukuje rozwiązań na pokonanie tego problemu;
- użyteczność – tworzy przesłanki pod opracowanie modelu opieki nad uczniami zdolnymi i uzdolnionymi;
- perspektywiczność – praca jest zorientowana na poszukiwanie nowych sposobów wspomagania rozwoju oraz diagnozowania młodzieży zdolnej w systemie szkolnym;
- nowatorstwo – podjęty temat nie jest jeszcze wystarczająco opracowany – brakuje opracowania dotyczącego jednorodnej systematyzacji pojęć oraz koncepcji.

Zdolność analizy przemian edukacyjnych w tak delikatnej materii jak zdolności i uzdolnienia uczniów oraz umiejętność dokonania trafnej diagnozy i analizy problemu świadczy, iż Doktorantka dostrzega tak wyjątkowo ważną ze społecznego, pedagogicznego i psychologicznego punktu widzenia potrzebę kierunku zmian

codziennej praktyki. Zabieg ten dowodzi ogólnej wiedzy teoretycznej Autorki w dziedzinie nauk pedagogicznych. Zaś konsekwentnie realizowane holistyczne podejście do problemu udowadnia, iż mgr Kamila Kosiak opanowała w stopniu wysoce zadowalającym trudną sztukę prowadzenia analiz interdyscyplinarnych oraz stworzenia odpowiednich logicznych powiązań przyczynowo-skutkowych – w ramach globalnej struktury pracy doktorskiej. Jednocześnie potrafi uchwycić „ducha czasu” i nie uchyla się od podejmowania ważnych problemów pedagogicznych, na rozwiązanie których istnieje wyraźne zapotrzebowanie społeczne.

Nie ulega dla mnie wątpliwości, że praca zasługuje na uwagę. Wzmaga ją także staranność włożona w opracowanie tematu widoczna w rozwiniętej, logicznej i kompletnej strukturze – spójnej merytorycznie, bogactwie podejmowanych treści oraz bardzo dobrej znajomości literatury przedmiotu. Można uznać, że pod względem formalnym praca jest dobrze skonstruowana i w całości dotyczy zapowiedzianej w tytule problematyki. Przyjęta kolejność prezentowanych rozdziałów ma charakter problemowy i stanowi spójną całość w jednakowej konstrukcji: analiza kluczowych dla zjawiska pojęć i ich interpretacja, by dalej na uzyskanej teoretycznej podbudowie przedstawić założenia badawcze i dokonać analizy materiału badawczego. Zawarte w pracy części dopełniają się – to poprawne podejście świadczy o opanowaniu sztuki pisania prac naukowych. Cenne jest prowadzenie dyskusji prezentowanych stanowisk, co wymaga dojrzałości, odczytania i niezbędnego dystansu. Z tym Autorka poradziła sobie znakomicie.

Przyjęta logika wywodu bardzo dobrze widoczna w strukturze pracy, przekłada się na wszystkie jej części, wyodrębnione tu klasycznie w część teoretyczną, metodologiczną i badawczą. W sumie praca liczy 187 stron wraz z załącznikami (5 stron). Składa się z wstępu (3 strony), który stanowi zwięzłe uzasadnienie wyboru tematu pracy i jej ogólnych celów, trzech rozdziałów dotyczących teoretycznych podstaw problematyki badawczej (łącznie 77 stron: Rozdziały I-III), rozdziału poświęconego metodologii badań własnych (18 stron- rozdział IV) oraz 56 stron, na których w trzech kolejnych rozdziałach (V-VII) Autorka przedstawiła rezultaty przeprowadzonych badań. Pracę kończy podsumowanie wyników badań oraz wnioski, bibliografia (291 pozycji literatury naukowej głównie polskojęzycznej, choć wzbogacone o kluczowe pozycje obcojęzyczne), netografia (3 wykorzystane źródła), spis wykresów (26), rycin (8), tabel (81) oraz załączniki, w których zamieszczono opracowane narzędzie badawcze. Układ pracy odpowiada standardom przyjętym dla dysertacji doktorskich z zakresu pedagogiki, jest logiczny i niezwykle interesujący. Część empiryczna podporządkowana jest sformułowanym ideom przewodnim. Uzdolnienia i zdolności uczniów jako kategorie podstawowe spełniają tu bezsprzecznie rolę spoiwa i mają kluczowe znaczenie w formułowanych przez Autorkę wnioskach.

Część teoretyczna, na która składają się trzy rozdziały, stanowi bardzo rozbudowany poznawczo materiał (s. 8-84). W rozdziale pierwszym *Zdolności i uzdolnienia w świetle literatury psychopedagogicznej* (s. 8-29) Autorka analizie poddała rozumienie przyjętych kategorii od strony psychologicznej. Wskazała na źródła zainteresowania fenomenem zdolności i uzdolnień przez badaczy zwracając

szczególna uwagę na wnikliwą prezentację ich modeli i koncepcji. Na wysokim poziomie ogólności omawia różne podejścia do zdolności i uzdolnień i uzasadnia ich walory przez pryzmat możliwości realizacji w instytucjach edukacyjnych. Szczegółowo omawia tę z koncepcji, która jest wiążąca w podjętych badaniach – w tym przypadku zdolności w interakcyjnym modelu rozwoju osobowości Stanisława Popka.

Rozdział drugi zatytułowany *Szkoła i nauczyciel wobec problematyki zdolności i uzdolnień* (s. 30-60) wyraźnie osadza fenomen zdolności i uzdolnień młodych ludzi w realiach szkoły i pracy nauczyciela. Analiza literatury eksponuje kluczowe tu kategorie przez pryzmat powinności nauczyciela rozpatrywane przez pryzmat wybranych modeli i strategii dydaktycznych zarówno realizowanych w przeszłości jak i współcześnie oraz przybliży wykładnię prawną, jako podstawę kształceni uczniów zdolnych w Polsce.

Rozdział trzeci *Diagnoza pedagogiczna zdolności i uzdolnień* (s.61-84) zwraca uwagę już na sam proces rozpoznawania zdolności i uzdolnień uczniów. Doktorantka wychodzi tu od istoty diagnozy i jej roli w organizacji procesu dydaktycznego, by następnie wyjaśnić specyfikę dostępnych metod stosowanych w diagnozie pedagogicznej przez nauczycieli. To bardzo ważny rozdział, w którym Pani mgr Kamila Kosiak demaskuje błędy w rozpoznawaniu zdolności i uzdolnień uczniów, ich przyczyny oraz skutki, w tym czynniki zniekształcające ocenę szkołą w aspekcie zdolności i uzdolnień oraz błędy związane z negatywnym nastawieniem do samego procesu badania zdolności i uzdolnień, czy też błędy diagnostyczne, które jak zaznacza (s. 83-84) wynikają z podstaw organizacji systemu edukacyjnego. Uwypuklona została tu wieloaspektowość błędów składających się na proces diagnozowania i fakt, iż nauczyciele nie interesują się zdolnościami i uzdolnieniami uczniów, a jeśli już to tylko poznawczymi. To niekorzystne zjawisko wynika kilku przesłanek. Najpoważniejszą jest brak lub słaba wiedza o istocie zdolności i ich rozwoju oraz sposobach diagnozowania. Nauczyciele nie znają narzędzi diagnozowania i nie prowadzą systematycznego rozpoznawania uczniowskich zdolności. Jeśli jest przez nich prowadzona jakaś diagnoza to negatywna, i to głównie wtedy gdy to oni odczuwają trudność w pracy z dzieckiem, czyli gdy uczeń sprawia trudności wychowawcze.

Podsumowując część teoretyczna (rozdziały I-III) stanowi bardzo logicznie prowadzony wywód od ogółu – do szczegółu, w którym uwagę zwraca wielość przestudiowanych pozycji, konsekwentnie realizowane podejście interdyscyplinarne osadzające dociekania naukowe na styku pedagogiki i psychologii. Na szczególne wyróżnienie zasługuje szeroki dobór literatury i jej operatywne wykorzystanie w podjętych analizach źródłowych. Autorka nie referuje wskazując na ważne lub mniej ważne tezy zawarte w publikacjach różnych autorów, lecz prowadzi analizę problemów uznanych za istotne, prezentując w sposób zbiorczy stanowiska wielu naukowców. Przywołując zawarte w literaturze różnorodne klasyfikacje i rozwijając je, mgr Kamila Kosiak umie prezentować także własne ujęcia, wykazując, że potrafi być nie tylko rzetelnym sprawozdawcą, ale też samodzielnie konstruować klasyfikacje naukowe. W efekcie przywołane treści potwierdzają odczytanie Autorki i bardzo dobrą znajomość literatury przedmiotu. Wyróżnić należy także odwołania do literatury zagranicznej, które poszerzają perspektywę analizy podjętych zagadnień oraz

wskazanie na różne metody i narzędzia pomiaru. Ostatecznie przeprowadzone analizy literatury i dokumentów pozwoliły Autorce dysertacji na stwierdzenie, że istnieje wyraźne zapotrzebowanie na badania w wybranym przedmiocie.

W części metodologicznej i będącej jednocześnie rozdziałem czwartym pracy zatytułowanym „Metodologia badań własnych” (s.85-102), stanowi bardzo poprawnie przemyślany i opracowany rozdział pracy. Podstawę zamysłu badawczego dla Autorki stanowiła koncepcja interakcyjnej teorii zdolności (s. 84, 85), której osadziła cel badań: „przedstawienie związków jakie istnieją pomiędzy dwoma najważniejszymi wymiarami funkcjonowania zdolności uczniów: pedagogicznym wyrażonym w postaci osiągnięć szkolnych oraz własnego narzędzia badawczego – Skala Do Badania Zdolności i Uzdolnień (Popek, Kosiak) oraz psychologicznym, obejmującym wymiar intelektualny oraz twórczy” (s. 85). Na stronie 87 prawidłowo sformułowała problemy badawcze, adekwatnie do których, w kolejnej części pracy (rozdziały V-VII) przeprowadziła analizę i interpretację wyników badań własnych. Rozwinięcie problemu głównego stanowią tu trzy problemy szczegółowe, z których każdy został uszczegółowiony (s.87-88). To bardzo szczegółowe zaprogramowanie badań wydaje się uzasadnione wysoką potrzebą identyfikacji czynników wpływających na wyniki badań oraz krytycznym podejściem Autorki do analizowanych obszarów, identyfikacji zjawisk i przyjętych praktyk.

Można odnieść wrażenie, że przyjęte cele badań nadały badaniom charakter głównie diagnostyczny, wyniki mogą zatem stanowić punkt wyjścia do opracowania w środowisku szkolnym spójnego programu rozpoznawania zdolności i uzdolnień uczniów i adekwatnie modyfikacji programu kształcenia i doskonalenia nauczycieli uwzględniającego te kategorie. Można odnieść wrażenie, że cele praktyczne pracy zdominowały cele poznawcze, ale to właśnie nadaje pracy szczególną wartość z punktu widzenia polityki edukacyjnej na rzecz „wbudowania” w system szkolny zintegrowanego procesu rozpoznawania i rozwijania uczniowskich zdolności i uzdolnień i uwzględnienia tego obszaru w kształceniu nauczycieli.

Przedstawiła rozbudowany i bardzo uszczegółowiony wykaz zmiennych z ich graficznym opracowaniem na stronie 90 oraz przedstawiła operacjonalizację analizowanych zmiennych. Celem nadania badaniom wymiaru obiektywizmu wykazała (s.89) sposoby wyeliminowania zmiennych niezależnych zakłócających co tylko podkreśla wysoką świadomość i odpowiedzialność badacza a także staranność Doktorantka dokładnie omówiła zastosowane metody, techniki i narzędzia badawcze. Szczególnym walorem tej części pracy jest prezentacja opracowanego z promotorem narzędzia badawczego” Skali Do Badania Zdolności i Uzdolnień Uczniów (S.Popek, K. Kosiak), które zostało umieszczone w aneksie. W efekcie przyjęte metody badawcze oraz zastosowane techniki i narzędzia pozwoliły na sformułowanie odpowiedzi na pytania badawcze.

W badaniu, zastosowano losowy dobór próby, badaną grupę stanowili uczniowie (w efekcie 221 uczniów) w tym samym wieku – 3 klasy licealnej (s. 100) szkół województwa lubelskiego: Dębna, Puław, Lublina i w Rykach i uczący ich nauczyciele, którzy oceniali zdolności uczniów. Autorka dokonała charakterystyki badanych grup oraz opisu etapów i procedury autorskiego projektu badawczego. W rezultacie przeprowadzonych badań, Pani mgr Kosiak zgromadziła bardzo obszerny materiał empiryczny, który poddała analizie w kolejnych częściach pracy

Część badawczą tworzą trzy rozdziały (V-VII), które bez wątpienia stanowią najbardziej wartościową część pracy i ujawniają podobne cechy prowadzonych wcześniej analiz. Także i tu na pozytywną ocenę zasługuje dokładność, szczegółowość, rzetelność gromadzenia, porządkowania i opracowania danych. Równie istotna jest tu rzeczowość komentarzy i interpretacji przedstawianego materiału badawczego. Tak dobry i interesujący opis jest warunkiem rzetelnej interpretacji. I to właśnie opisy rzeczywistości pedagogicznej dokonane przez Autorkę zasługują na wysokie uznanie.

Zebrany materiał badawczy jest bez wątpienia interesujący i potwierdza opanowanie przez mgr Kamilę Kosiak umiejętności analizy wyników badań własnych, przeprowadzenia dyskusji ich wyników oraz prezentacji wniosków. Zawiera najważniejsze elementy wymagane w tej części pracy. Treść dowodzi, że Autorka zna zasady projektowania badań w naukach pedagogicznych oraz, iż istotne dane przedstawia bardzo starannie, w sposób sprawny i kompletny. Wyniki badań są więc dobrze dowiedzione.

Podsumowując tę część pracy, do jej głównych walorów można zaliczyć:

- poszerzenie badań nad zdolnościami uczniów poza wymiar inteligencji (zdolności intelektualnych) i myślenia twórczego i badania psychologiczne o strukturę wewnętrzną zdolności i uzdolnień opierając się na teorii interakcyjnej zdolności S. Popka
- skonstruowanie i weryfikacja narzędzia Skala Do Badania Zdolności i Uzdolnień (Popek/Kosiak), sprawdzenie na ile diagnoza pedagogiczna dokonywana przez nauczycieli jest wyczerpująca i trafna (poszukiwanie związków między trafnością diagnostyczną przy użyciu narzędzi psychologicznych)
- bardzo dokładne, wyczerpujące, przejrzyste i estetyczne prezentowanie uzyskanych danych;
- rzeczowe analizy i interpretacje, wyważone w ich realności odniesienia do praktyki, w których jeśli nawet można znaleźć słabsze punkty, wymagające korekty lub wzmocnienia, nie widać tendencji do przyjmowania przedzałożeń i werbalnego dowodzenia kwestii, które w naukowy sposób nie znajdują potwierdzenia;
- opanowany warsztat badawczy oraz umiejętność formułowania rekomendacji przydatnych dla praktyki edukacyjnej.

Ogólna ocena pracy jest bardzo dobra. Składają się na nią wskazane przeze mnie argumenty przekładające się na wartość uzyskanych wyników badań, które rzucają nowe światło na pracę nauczyciela z uczniem zdolnym lub uzdolnionym opartą o rzetelną diagnozę.

Zwieńczeniem studiów i badań zaprezentowanych w recenzowanej rozprawie doktorskiej są konkluzje (wnioski z badań własnych i zakończenie), które stanowią udaną próbę usytuowania uzyskanych wyników z ustaleniami zawartymi w literaturze przedmiotu oraz „wskazania” dalszych inspiracji dla innych badaczy, zaś dla praktyków przekonujący materiał poparty dokładną znajomością rzeczywistości szkolnej i specyfiki pracy nauczyciela ukazujący konieczność modyfikacji codziennej pracy tworzącej warunki rozwoju potencjału uczniów zdolnych i uzdolnionych. Bezsprzecznie uzyskane wyniki wskazują na możliwość wprowadzenia zmian w szkolnej rzeczywistości zorientowanej na właściwą, rzetelną diagnozę uczniów

zdolnych i uzdolnionych oraz dalej, na jej podstawie - właściwe projektowanie pracy wydobywającej i rozwijającej ich potencjał. Wylania to również pola do zagospodarowania w kształceniu i doskonaleniu nauczycieli jako pilnej potrzeby, wymagającej natychmiastowej uwagi.

W mojej ocenie upowszechnienie materiału badawczego jest konieczne. Powinno stanowić ważny obszar refleksji zarówno nauczycieli akademickich, jak i edukatorów systemu doskonalenia zawodowego nauczycieli i oczywiście decydentów oświatowych, których publikacja rezultatów badawczych powinna zainspirować do wprowadzenia zmian systemowych w szkolnictwie celem wyeliminowania istniejących zaniedbań. Ze względu na fakt, iż praca dotyczy tematu o dużym znaczeniu dla praktyki pedagogicznej, warto by Autorka podjęła trud przygotowania tekstu do druku w formie książki lub cyklu artykułów, jednak wówczas sugeruję staranniejszą redakcję tekstu eliminującą sporą ilość błędów kławiaturowych, czyli tzw. literówek oraz powtórzeń określonych partii tekstu, które choć nie zostały podane w dosłownej formie stanowią jednak pewne powtórzenie – czego ograniczenie do niezbędnego minimum wzmocni jakość pracy i ułatwi jej odbiór.

W konkluzji z pełną odpowiedzialnością wyrażam przekonanie, że napisana pod kierunkiem Pana prof. dr hab. Stanisława Popka praca Pani mgr Kamili Kosiak pt. *Diagnoza zdolności i uzdolnień uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych.*, jest pozycją nowatorską i wartościową poznawczo. Autorka opracowała podjęty temat w sposób rzetelny, wykazując się umiejętnością prowadzenia wielopłaszczyznowych interdyscyplinarnych analiz z uzyskanych materiałów badawczych. Wykazała również bezsporną i zadowalającą znajomość podstaw teoretycznych badanego problemu. Wiele analiz przedstawionych w pracy ma nowatorski i oryginalny charakter w polskiej literaturze naukowej, stanowiące niezaprzeczalny wkład Autorki w dalszy rozwój i poszerzenie pól badawczych we współczesnej pedagogice.

Na tej podstawie stwierdzam, że przedstawiona do recenzji praca Pani mgr Kamili Kosiak spełnia warunki określone w Ustawie o stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz stopniach i tytułach w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 roku (art. 13) i innych przepisach. W związku z tym wnoszę o przyjęcie dysertacji oraz dopuszczenie Kandydatki do dalszych etapów wszczętego przewodu doktorskiego

Emilia Morasaid